

1. juuli 2025

Lahend kaebuste nr 56532/22, 56889/22 ja 3739/23 kohta – väljaandmine

Hayes jt vs. Ühendkuningriik

Artikkel 3

Asjaolud

Kaebajad on Ameerika Ühendriikide (edaspidi „USA“) kodanikud, keda praegu peetakse kinni Ühendkuningriigis (Šotimaal). USA valitsus taotles nende väljaandmist, kuna neid otsitakse taga föderaalsete süüdistuste alusel seoses väidetava vandenõuga laste röövimiseks ja tunnistajate tapmiseks ning selle vandenõu väidetava katsega, mis hõlmas tulirelva kasutamist. USA-s toob tunnistajate tapmisele suunatud vandenõu kaasa vähemalt eluaegse vangistuse ilma tingimisi väljasaamise võimaluseta. Kaebajad vaidlustasid edutult oma väljaandmise nii esimeses kohtuastmes kui ka apellatsioonimenetluses.

Reegli nr 39 alusel on EIK teatanud Ühendkuningriigi valitsusele, et kaebajaid ei tohiks tema menetluses oleva menetluse ajaks välja USA-le anda.

EIK seisukohad

Artikkel 3

1) Kas on reaalne oht, et kaebajatele määratakse eluaegne vangistus ilma tingimisi väljasaamise võimaluseta?

Siseriiklikud kohtud keskendusid *Sanchez-Sanchez vs. Ühendkuningriik* kohtuotsuses sätestatud testi teisele astmele, st vähendatavuse küsimusele, olles ilmselt eeldanud, et esimene aste, st kas on reaalne oht, et kaebajatele mõistetakse eluaegne vangistus ilma tingimisiväljasaamise võimaluseta, on täidetud. Kuigi kaebajad pidid põhimõtteliselt tõendama, et neile määratakse eluaegne vangistus, näis, et nad tuginesid üksnes asjaolule, et kui neid mõistetakse süüdi tunnistajate tapmisele suunatud vandenõus, siis on neile kohustuslik kohtu poolt määrata eluaegne vangistus ilma tingimisi vabastamise võimaluseta. Kohtuasjas *Sanchez-Sanchez* otsustas EIK, et reaalne oht on „kergemini tuvastatav“, kui kohtul on kohustuslik määrata eluaegne karistus, kuigi selline oht ei ole automaatselt tuvastatav. Kuid arvestades kohtu kaalutusõiguse piiranguid tunnistajate tapmisele suunatud vandenõus karistuse määramisel, ei olnud täiesti selge, et milliseid täiendavaid tõendeid võiks kaebajatelt oodata, et tõendada reaalse ohu olemasolu.

Seega, kuna kaebajaid ähvardas nende süüdimõistmise korral tunnistajate tapmisele suunatud vandenõu eest kohustuslik eluaegne vangistus, oli olemas ümberlukkamatu eeldus, et *Sanchez-Sanchez* testi esimene etapp oli täidetud. Seega pidi valitsus tõendama, et faktiliste asjaolude põhjal ei määrata kohustuslikku miinimumkaristust.

Sellega seoses väitis valitsus esiteks, et arvestades USA prokuröri kinnitust, et kaebajatele pakutakse kokkuleppemenetlust, et kui nad tunnistavad end süüdi, saavad nad vältida kohustusliku eluaegse vangistuse määramist. Teiseks väitis valitsus, et karistuse määramisel on kohtunikul kaalutusõigus vähendada isegi kohustuslikku eluaegset karistust, kui kaebajad osutaksid prokuratuurile „olulist abi“. EIK ei saanud oma riskihinnangu aluseks võtta tõenäolist karistust, mille kaebajad saaksid, kui nad

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

tunnistaksid end süüdi. Järelikult ei saa riski hindamisel arvesse võtta seda, kas süüdimõistmise korral on võimalik sõlmida kokkulepe, kui kaebaja tunnistab end süüdi. Samuti leidis EIK, et vanglakaristuse pikkust võivad mõjutada kohtueelsed tegurid, näiteks kaebajate nõusolek teha koostööd USA valitsusega. Siiski ei olnud esitatud mingeid andmeid selle kohta, millist abi USA ametiasutused arvasid, et kaebajad võiksid neile anda. Tähelepanuta ei saa ka jätta, et kuna väidetava vandenõu neljas liige oli arreteeritud ja tunnistas end süüdi, ei ole kaebajatel ilmselgelt võimalik sellist abi anda. Oli arusaadav, et väidetava vandenõu neljas liige oli pakkunud ametivõimudele olulist abi ja eeldati, et ta annab kohtuprotsessil kaebajate vastu süüstavaid tõendeid.

EIK märkis, et valitsus ei olnud püüdnud vaidlustada kumbagi väidet ja ei olnud seega ümber lükanud eeldust, et juhul, kui kaebajad mõistetakse süüdi, määratakse neile kohustuslik eluaegne vangistus. Seega, arvestades siseriiklike kohtute otsust mitte tegeleda *Sanchez-Sanchez* testi esimese etapiga, seaks kaebajate väljaandmine USA-le neid reaalselt ohtu, et neile mõistetakse eluaegne vangistus ilma tingimisi vabastamise võimaluseta.

2) Kas USA läbivaatamismehhanismid vastavad *Sanchez-Sanchez* testi teisele etapile?

Kaks läbivaatamismehhanismi olid kaebajatele kättesaadavad, kui nad oleksid süüdi mõistetud ja neile oleks määratud eluaegne vangistus ilma tingimisi vabastamise võimaluseta: kaastundlik vabastamine ja armuandmine. 2018. aasta *First Step Act* oli oluliselt laiendanud juurdepääsu kaastundlikule vabastamisele ja andis kohtutele õiguse vähendada karistust, kui vastavad kriteeriumid olid täidetud. Vastavalt Ameerika Ühendriikide seadustiku („U.S.C.“) 18. jaotise § 3582(c)(1)(A) kohaselt võis kaastundlikku vabastamist lubada kas siis, kui vang oli vähemalt 70-aastane, oli vanglas olnud vähemalt 30 aastat ja ei kujutanud endast ohtu teistele isikutele või ühiskonna turvalisusele. Samuti siis, kui erakorralised ja kaalukad põhjused õigustavad karistuse vähendamist. Mõlema punkti alusel kaalutaks õigust kaastundlikule vabastamisele paragrahvi 3553(a) faktorite alusel. USA ülemkohtu sõnul võivad tõendid karistusjärgse rehabilitatsiooni kohta olla „väga olulised“ mitmete paragrahvi 3553(a) faktorite puhul.

Esimene faktor oli selgelt seotud kinnipeetava vanusega, kuid ei nõudnud, et tema füüsiline või vaimne tervis oleks halvenenud. Kui kõik kaebajad mõistetakse süüdi ja neile määratakse eluaegne vangistus, oleksid nad kolmekümne aasta pärast vähemalt seitsmekümneaastased ja seega potentsiaalselt kõlblikud taotlema selle punkti alusel kaastundlikku vabastamist. Teise faktori puhul on vastavalt föderaalsetele karistuse määramise suunistele olemas „erakorralised ja kaalukad põhjused“, mis tulenevad erinevatest asjaoludest või nende kombinatsioonist. Kaastundlik vabastamine võib olla võimalik ka siis, kui vang on saanud ebatavaliselt pika karistuse ja on kandnud vähemalt kümme aastat vangistust. Täielikult tuleb arvesse võtta ka kinnipeetava individuaalseid asjaolusid ning USA kohtupraktikast selgub, et selle hindamise puhul on olulised tõendid karistusjärgse rehabilitatsiooni kohta. Kuigi rehabilitatsiooni üksi ei peeta erakorraliseks ja mõjuvaks põhjuseks, näis, et kohtud võtavad kinnipeetava edusamme rehabilitatsiooni suunas arvesse, kui nad otsustavad, kas rahuldada taotlus vabastamise kohta kaastundega või mitte. EIK märkis, et on olemas selged tõendeid selle kohta, et USA kohtud vähendavad karistusi (sealhulgas eluaegseid karistusi).

Seega vastab kaastundlik vabastamine *Sanchez-Sanchez* testi teisele etapile. Seda järeldust silmas pidades ei ole vaja kaaluda, kas armuandmisotsus vastab ka testi teisele etapile.

3) Kas kohustuslik eluaegne vanglakaristus tunnistajate tapmisele suunatud vandenõu eest oleks äärmiselt ebaproportsionaalne?

EIK nõustus siseriiklike kohtute seisukohaga, et kohustuslik eluaegne vangistus ei oleks süüdistuse raskusastet arvestades äärmiselt ebaproportsionaalne. Kuigi kaebajatele ei olnud esitatud süüdistust mõrvas, ei saa see asjaolu üksi muuta nende juhtumeid piisavalt „haruldaseks ja ainulaadseks“, et täita

suure ebaproportsionaalsuse tuvastamiseks nõutavat erandlikkuse künnist. Väidetavalt hõlmas kaebajate plaan tulirelvade hankimist, relvastatud sisenemist kahte eramusse, viie lapse (kõik alla kaheksa-aastased) röövimist ja nende nelja vanema tapmist eesmärgiga kõrvaldada nad tunnistajatena. USA kongressi otsus karistada selliseid tegusid kõige karmima võimaliku karistusega - milleks on kohustuslik eluaegne vangistus - jäi seega „riikide vaheliste õiguspäraste ja mõistlike erinevuste“ raamidesse.

4) Järeldus

Eeltoodud kaalutlused olid piisavad, et järeldada, et kaebajate väljaandmine USA-le ei oleks vastuolus artikliga 3.

Reegel 39

EIK leidis, et valitsusele reegli 39 alusel antud juhised peaksid jääma jõusse kuni käesoleva kohtuotsuse jõustumiseni või kuni EIK teeb sellega seoses uue otsuse.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

3. juuli 2025

Lahend kaebuste nr 40899/22, 41621/22 ja 42956/22 kohta – väljendusvabadus

Ludes jt vs. Prantsusmaa

Artikkel 10

Asjaolud

Asjas on kaebajateks kümme Prantsuse ja üks Belgia kodanik. Nad on liikmed või toetajad liikumisele ANV-COP21, mis kirjeldab end kui „kodanike liikumist, kes keeldub aktsepteerimast kliimamuutust ja sellega kaasnevat sotsiaalset ebaõiglust“.

Kaasus puudutab kaebajate, keskkonnaaktivistide, kriminaalkorras süüdimõistmist grupiviisilise varguse eest, mis seisnes Prantsusmaa presidendi portree eemaldamises ja tagastamata jätmises mitmes linnahoones, et mõista hukka riigi poolt rahvusvahelisel kliimakonverentsil (COP21) võetud kohustuste täitmiseks ja kliimamuutuste vastu võitlemiseks võetud meetmete ebapiisavus.

Toetudes artiklile 10, väidavad kaebajad, et nende süüdimõistmine grupiviisilise varguse eest kujutab endast ebaproportsionaalset sekkumist nende väljendusvabadusse.

EIK seisukohad

Artikkel 10

EIK märkis kõigepealt, et kaebajate süüdimõistmine põhines varguse toimepanemise asjaolul koos raskendava asjaoluga, et see oli toime pandud grupiviisiliselt. Teiseks, presidendi portreed olid maha võetud ja omastatud poliitilise ja aktivistliku tegevuse raames, kooskõlas ANV-COP21 liikumise seisukohtadega ja üleriigilise kliimaprotestimise raames. Kolmandaks kordas EIK, et ta ei pea avaldama arvamust ühiselt toime pandud varguse kuriteo koosseisutunnuste kohta. Siseriikliku õiguse tõlgendamine ja kohaldamine on eelkõige siseriiklike ametiasutuste, eelkõige kohtute ülesanne. Neljandaks, pidi EIK nende kaalutluste valguses uurima, kas siseriiklikud kohtud on esitanud asjakohased ja piisavad põhjendused.

EIK märkis, et apellatsioonikohtud olid oma otsused kaebajate süüdimõistmise kohta rajanud presidendi portreede eemaldamises (varguses) ja tagastamata jätmises grupiviisiliselt ning „avalikus kohas, millel oli sümboolne väärtus“. Seega tuginesid nad „grupiviisilise asjaolule ...“, mis oli sisuliselt tõendatud, kuna teod olid toime pandud mitme isiku poolt, sealhulgas süüdistatavate poolt“. Nad olid arvesse võtnud ka portreede tagastamisest keeldumist.

Kassatsioonikohus jättis oma 18. mai 2022. aasta otsuses apellatsioonikohtute poolt tehtud süüdimõistvad otsused jõusse. Kassatsioonikohus märkis, et süüdistatavate tegevus oli toimunud aktivistliku tegevuse raames ja seda võis pidada „väljenduseks“ konventsiooni artikli 10 tähenduses.

Siiski ei olnud süüdimõistvad kohtuotsused ebaproportsionaalsed, arvestades esiteks presidendi portree sümboolset väärtust ja kaebajate keeldumist seda tagastada enne, kui nende nõudmised on täidetud, ning teiseks asjaolu, et vargus oli toime pandud grupiviisiliselt. EIK järeldas sellest, et siseriiklikud kohtud teostasid oma kontrolli analüüsi, mis hõlmas kõiki asjaolusid, mis puudutavad vaidlusaluste tegude toimumise konteksti ja kaebajate motive.

Mis puudutab määratud karistuste laadi ja rangust, siis EIK leidis, et siseriiklikud kohtud olid valinud eriti leebed karistused, võttes arvesse kõnealuse käitumise laadi ja konteksti. Arvestades nii määratud trahvide väikest suurust (mis olid määratud ka tingimisi) oli EIK seisukohal, et kaebajatele määratud karistused, mis olid ühed leebemad, ei olnud ebaproportsionaalsed taotletava õiguspärase eesmärgi suhtes.

Võttes arvesse siseriiklike kriminaalkohtute kohtupraktika arengut, jõudis EIK järeldusele, et siseriiklikud ametiasutused ei olnud ületanud kostjariigile antud kaalutlusruumi. Seega leidis EIK, et konventsiooni artiklit 10 ei ole rikutud.

Lahendile on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)